

ПРИНЦИП ЕМОЦІЙНОСТІ В НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

A Проаналізовано психолінгвістичні аспекти вивчення української мови як іноземної у контексті взаємодії слова та емоції; окреслено шляхи активізації емоційного чинника в процесі навчання української мови як іноземної; запропоновано ефективні прийоми актуалізації емоційного чинника на заняттях з української мови як іноземної; описано особливості сприйняття різними етнічними групами емоційного складника освітнього процесу.

Показано роль принципу емоційності в системі навчання української мови іноземних студентів медичних закладів вищої освіти.

Ключові слова: емоція; українська мова як іноземна; студент-медик

S *Tsurkan Maria. The principle of emotionality in teaching the Ukrainian language to foreign students of medical education.*

This article analyzes the psycholinguistic aspects of learning Ukrainian as a foreign language in the context of the interaction of words and emotions, outlines ways to activate the emotional factor in learning Ukrainian as a foreign language, offers effective methods for actualizing the emotional factor in Ukrainian as a foreign language. emotional component of the educational process.

The current article shows the role of the principle of emotionality in the system of teaching the Ukrainian language to foreign students of medical institutions of higher education.

Key words: emotion; the Ukrainian as a foreign language; medical student

Цуркан Марія Валентинівна, докторка педагогічних наук, кандидатка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри суспільних наук та українознавства, Буковинський державний медичний університет, Чернівці, Україна

Tsurkan Maria, Doctor of Pedagogical Sciences, Candidate of Philological Sciences, доцентка, Professor of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies, Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine

E-mail: van.tsurkan777@gmail.com

Актуальність проблеми. Модернізація освітньої парадигми закладів вищої освіти України, зокрема медичних, розширення міжкультурних контактів в особистісній і професійній сферах орієнтують виші на формування конкурентоспроможного компетентного майбутнього фахівця. Особливо актуальна нині проблема формування вторинної мовної особистості студента-іноземця медичного закладу вищої освіти, підготовленого до вільної комунікації в процесі навчання та в подальшій професійній діяльності.

Навчання мови, зокрема іноземної (української), вищезазначеної категорії студентів потребує від викладача врахування ситуації постійної взаємодії когнітивних та емоційних процесів у навчальній діяльності, оскільки саме ці процеси є взаємопов'язаними складниками будь-якої діяльності людини. Як бачимо, під час викладання української мови як іноземної необхідно застосовувати принцип емоційності як такий, що сприятиме оволодінню мовою й активному послугуванню нею як у побуті, так і в навчальній і професійній діяльності.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. В українській лінгводидактиці принципи навчання української мови як іноземної описано в працях С. Костюк, Н. Московчук, Л. Паламар, О. Пальчикової, Ж. Рагріної, Л. Суботи, О. Тростинської, Н. Ушакової, О. Федорової, М. Цуркан, Г. Швець та ін.

Одним із ключових принципів навчання вищезгаданої дисципліни, на нашу думку, є принцип емоційності,

який фрагментарно згадано в різних наукових розвідках. Л. Субота зазначає, що «структурним компонентом принципу діалогізації навчання є емоційний складник, який забезпечує емоційний вплив на співрозмовника засобами української мови у поєднанні з невербальними» [11, с. 246]. О. Федорова, виокремлюючи чинники, що покликані забезпечити високу мотивацію процесу формування аудитивних умінь іноземних слухачів підготовчого відділення на заняттях з української мови, першим називає «нівелювання емоційного напруження в процесі навчальної діяльності», оскільки емоція може викликати не лише позитивну мотивацію, а й навпаки – негативну [12, с. 123].

Тому впровадження принципу емоційності до процесу навчання української мови як іноземної потрібно здійснювати шляхом прогнозування тих чи тих емоцій і реакцій, аби досягти бажаного й ефективного результату.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Оволодіння українською мовою іноземними студентами, зокрема тими, що здобувають вищу освіту в медичних ЗВО, буде свідомим та інтенсивним за умови сприйняття ними нового матеріалу через породження емоцій щодо почутого, побаченого чи представленого. Емоції впливають на процеси пам'яті, мислення, уяви людини, тому емоційно насичена інформація краще осмислюється та запам'ятовується. Сьогодні актуальним завданням лінгводидактики є створення для інокомунікантів таких навчальних матеріалів, які сприятимуть формуванню емоційного інтелекту іноземців-медиків як ключового склад-

ника комунікативної та професійної компетентності. Саме майбутні фахівці професії типу «людина – людина» повинні вміти розуміти емоції, керувати ними, використовувати їх для досягнення успіхів у різних сферах життєдіяльності.

Отже, навчання української мови іноземних студентів-медиків потрібно здійснювати шляхом активного застосування принципу емоційності як із метою інтенсивного оволодіння мовою, так і задля міжособистісної взаємодії.

Мета статті: показати роль принципу емоційності в системі навчання української мови іноземних студентів медичних ЗВО.

Викладення основного матеріалу. Важливим чинником формування зазначеної вище особистості студента, його зацікавленості в опануванні української мови, на наш погляд, є емоційний складник освітнього процесу, який більшість сучасних науковців розглядають як один із ефективних шляхів підвищення результативності навчання, раціоналізації та оптимізації методики навчання української мови як іноземної. Зауважимо, що принцип емоційності належить до основних принципів особистісно зорієнтованого підходу в навчанні.

Уперше дослідження емоцій як реакцію людини на власні вчинки в процесі пізнання здійснив французький психіатр П'єр Жане [10].

Американський лінгвіст Стефан Крашен, вивчаючи специфіку вивчення іноземної мови, наголосив на необхідності викликати виключно позитивні емоції, адже лише вони можуть забезпечити успішне опанування чужої мови. У процесі дослідження вчений сформулював гіпотезу «накладання емоційного фільтра» на навчальну діяльність із вивчення іноземної мови, особливо на початкових етапах [15].

Взаємозв'язок емоційної та когнітивної сфер особистості визнають усі вчені, однак на питання домінантної ролі тієї чи іншої сфери єдиного погляду серед науковців немає. Американський психолог Р. Ліпер, трактує емоції як різновид фізіологічної мотивації, вважає, що саме емоції керують нашими думками та впливають на когнітивні процеси [9].

Серед дидактичних принципів виокремлюють принцип емоційності, сутність якого, на думку М. Фіцули, полягає в тому, щоб викликати в слухача певний емоційний стан, почуття, стимулюючи успішне засвоєння знань [13].

У дисертації І. Головської здійснено психологічний аналіз емоціогенних компонентів дидактичного матеріалу, розроблено систему психологічної підготовки вчителів щодо засвоєння прийомів моделювання емоціогенних ситуацій [5].

Упродовж останніх десятиліть психологи досліджують особливості двох видів людського інтелекту: розумового та емоційного. Учений Е. Дегірменджі розробив інноваційний емоційно-комунікативний метод інтенсивного навчання іноземної мови, інтегрований на основі емоційно-мотиваційного, когнітивного й комунікативного

компонентів. Цей метод спрямований на реалізацію таких принципів: 1) урахування індивідуально-особистісних особливостей; 2) технологізація інтенсивного навчання іноземної мови; 3) стимулювання активізації емоційно-комунікативного потенціалу особистості; 4) занурення в мовленнєве середовище» [6].

Оскільки емоції проявляються як різні емоційні реакції та стани, створюється відповідний настрій, викладач має розцінювати принцип емоційності в процесі навчання української мови як дидактичну категорію, що детермінує інтелектуальну, вольову, естетико-емоційну сфери свідомості студента-іноземця, формує його аксіологічні підходи до вивченого. Загалом опанування іноземної мови породжує різні психічні стани: від стану тривожності, роздратування, невпевненості, відчуженості, байдужості, емоційного виснаження до стану емоційного задоволення, впевненості. Відсутність тривалого прогресу у вивченні мови призводить спочатку до стану роздратування, а далі – до відчуженості й байдужості. Після втрати студентом цікавості до вивчення мови між викладачем і студентом вибудовується своєрідна невидима «стіна», унаслідок чого подальша навчальна взаємодія зводиться до виконання навчального ритуалу відвідування занять. Натомість регулярне відчуття щонайменшого прогресу у вивченні мови породжує емоції задоволення, підвищує самооцінку студента. Такий тривалий стан зумовлює настрій особистості (настрій у психології визначається як стійкий емоційний стан). Тривалий позитивний настрій формує в студента відчуття успіху, а спільний успіх студента і викладача – атмосферу паритетної та ефективної навчально-пізнавальної діяльності.

У процесі навчання української мови як іноземної на викладача покладено важливу місію емоційної регуляції пізнавальної діяльності, розвиток мотивації студента до вивчення мови. Тому так важливо у процесі навчання викликати в студента-іноземця емоційно-пізнавальне сприйняття навчальних матеріалів. Адже якщо під час вивчення медицини забезпечується професійний розвиток особистості, то в процесі оволодіння іноземною мовою – емоційно-естетичний та емоційно-моральний розвиток, і цей чинник варто враховувати в освітньому процесі медичних закладів вищої освіти.

Н. Білик, досліджуючи вплив емоційного інтелекту на ефективність професійної діяльності педагога, зазначає, що «більшої ваги й значення серед професійних якостей фахівця (порівняно із рівнем його фахової підготовки, володінням академічними знаннями й інтелектуальними здібностями) набувають такі індивідуальні характеристики: здатність швидко адаптуватися і пристосовуватися до змінюваних умов навколишнього середовища; вміння адекватно виражати власні емоції й управляти інтенсивністю прояву; самоактуалізувати особистісний потенціал у єдності інтелектуальних й емоційно-вольових складників; уміння налагоджувати міжособистісну комунікацію й ак-

тивно співпрацювати з іншими, розуміючи психоемоційний стан, мотиви поведінки, прогнозуючи і скеровуючи їх на продуктивне вирішення практичних завдань» [4, с. 51].

Спостереження за освітнім процесом у медичних закладах вищої освіти переконують, що, зосереджуючись на породженні позитивних емоцій у студентів, не можна забувати про емоційну особистість самого викладача, позаяк однією з базових педагогічних компетентностей більшість науковців вважає емоційну гнучкість (автором цієї концепції в контексті кар'єрного зростання є Сьюзен Девід).

Задля оптимальної активізації емоційного чинника в процесі опанування української мови студентами-іноземцями використано сукупність методів навчання, як-от: метод психолінгвістичного аналізу міжкультурної комунікації в діалозі «викладач – студент»; «студент – студент» у процесі дослідження взаємозв'язку психічних явищ, зокрема емоціогенної сфери мовця та законів формування і функціонування мовленнєвих одиниць; метод прагматичного аналізу під час вивчення емоційного складника процесу навчання української мови як іноземної; описовий метод із прийомами спостереження, зіставлення й узагальнення застосовано для формування ефективних прийомів і методів актуалізації емоційного чинника на заняттях з української мови як іноземної; дискурс-аналіз задіяно при вивченні екстрасловесних прийомів реалізації принципу емоційності навчання.

Розв'язання окресленої проблеми зумовило інтеграцію знань психології, психолінгвістики, риторики та міжкультурної комунікації. У студіях сучасних дослідників-риторів комунікативний акт розглядається через триаду таких модусів: логосу (апеляція до змісту), пафосу (апеляція до почуттів та емоцій) та етносу (апеляція до етичних норм). Тобто емоційний складник комунікативного акту визначається як модус пафосу, тоді як психолінгвісти основним предметом своїх досліджень вважають співвідношення між компонентами тричленної теорії мовленнєвої діяльності (мовна здатність – мовленнєва діяльність – мова).

Питання емоційної гнучкості викладача особливо актуальне в різноетнічній аудиторії студентів-іноземців, коли викладач щохвилини може зіткнутися з проблемою релігійної нетерпимості, гендерної дискримінації, проте повинен однаково толерувати до кожного студента. З огляду на це, зауважимо, що в розробленні стратегій активізації емоційного складника в процесі навчання української мови як іноземної враховано особливості емоційної сфери особистості викладача як емоційного стрижня в організації навчально-пізнавальної діяльності і як творця навчально-дидактичних матеріалів (засобу реалізації емоційного принципу навчання).

Н. Білик наголошує, «що індивідууми з високим рівнем емоційного інтелекту схильні відчувати більшу задоволеність самоактуалізацією порівняно з емоційно нерозумними особами, оскільки вони краще регулюють власні

емоції, здатні підтримувати доброзичливі стосунки з оточуючими, що уможливорює мінімізацію впливу стресу на робочому місці» [4, с. 55].

Емоційний складник навчання української мови як іноземної тісно взаємодіє із психологічним фактором мотивації іноземного студента до вивчення мови. У психології мотиви поділяють на зовнішні, що знаходяться поза навчальною діяльністю, і внутрішні, що безпосередньо залежать від навчальної діяльності.

С. Костюк, вивчаючи психологічні чинники формування компетентностей міжкультурної комунікації студентів-іноземців у процесі навчання української мови, виокремлює когнітивний чинник «як такий, що сприяє інтелектуальному розвитку, зменшенню рівня агресії та збільшенню рівня толерантності до представників інших культур», і мотиваційний чинник, що «зумовлює мету діяльності, спонукає до вивчення української мови, культури, установа контактів із представниками іншого соціокультурного оточення, аналізу та прийняття культурних відмінностей між учасниками комунікації» [7, с. 73].

Г. Атанов вважає емоцію та волю основними психічними феноменами, що впливають на характер навчальної діяльності загалом [1]. Однак у процесі активізації мовленнєвої діяльності ці феномени, на наш погляд, формують передумови успішної комунікації в широкому значенні цього терміну.

За О. Павленко, навчання мовленнєвої діяльності передусім передбачає формування у тих, хто навчається, мотиваційного плану потреби як необхідної передумови мовленнєвої діяльності, отже, джерелом мовленнєвої діяльності виступає комунікативна потреба, саме вона стає провідним мотивом діяльності людини [8].

За свідченням психологів, задоволення чи незадоволення комунікативної потреби також породжує позитивні або негативні емоції, що, насамперед, впливають на комунікативну діяльність, результативність освітнього процесу, а отже, й на процес пізнання загалом. Під час навчальної діяльності можуть виникати не лише позитивні, але й негативні емоції. Проте негативні емоції не завжди мають від'ємний результат для навчальної діяльності, адже в багатьох випадках можуть активізувати внутрішню енергію та цілеспрямованість студента. У дослідженні акцентовано увагу на вивченні позитивних емоцій у процесі навчання української мови як іноземної, зокрема таких, як цікавість, здивування, допитливість, посилення мотивації до процесу навчання.

У процесі навчання української мови як іноземної з метою реалізації принципу емоційності навчання використовую такі прийоми:

- словесні (вивчення фразеологічного рівня мови, пісень, прислів'їв і приказок, крилатих висловів, використання сюжетних текстів, гумору);
- екстрасловесні (темп мовлення, інтонування, жестикуляція та міміка);

– діяльнісно-ігрові (діалоги, рольові ігри «лікар – пацієнт», «лікар – інтерн»).

Висловлення своєї позиції щодо якоїсь дилеми чи надважливої соціально значущої проблеми здатне породити відчуття конкуренції, а отже, викликати емоційне збудження. Адже пошук аргументів для дискусії збуджує розумову активність студента, викликає бажання самоствердитися шляхом вираження власної позиції, тобто самоствердитися через слово. Саме тому для студентів-іноземців питання для дискусії розроблено так, щоб одразу зацікавити їх сформульованою проблемою. Найбільшу ефективність у формулюванні дискусійних тем показали апробовані в освітньому процесі альтернативні запитання, використані «філософемі», крилаті фрази, прислів'я, прийоми подання пресупозитивної «навідної» наукової інформації.

Позитивну атмосферу заняття вдавалося підтримувати добрим почуттям гумору викладача. Сміх, за дослідженнями психологів, здатен активізувати стомлений мозок, посилювати в студентів процес зосередження. Гумором можна вважати доречні жарти, наведення кумедних прикладів із життя чи з професійної медичної сфери. Однак варто пам'ятати, що гумор часто має національне забарвлення, тому не все те, що викликає сміх в українця, буде адекватно сприйняте іноземцем. Крім того, у процесі розроблення змісту системи вправ і завдань враховано певний «умовний» перелік тем-табу, визначених етикою міжкультурної комунікації, на які в жодному разі не можна жартувати (теми раси, віросповідання, кольору шкіри тощо).

За висновками психолінгвістів, характер комунікації залежить від ментальних якостей особистості, культури соціуму, в якому зростає особистість, та особистих цінностей, які знову ж таки беруть витoki з ментальності соціуму [14].

У процесі дослідження обґрунтовано такі специфічні для навчання іноземних студентів стратегічні положення щодо реалізації принципу емоційності навчання в мультикультурній різноетнічній студентській аудиторії:

– найоптимальнішими для реалізації принципу емоційності в навчанні української мови як іноземної вважаємо культурологічний, особистісно зорієнтований, комунікативно-діяльнісний підходи;

– надважливе завдання для викладача на занятті з української мови як іноземної – створити «невимушене» комунікативне поле для вираження самобутності кожної особистості студента-іноземця (ментальних, етнокультурних, ціннісних особливостей);

– забезпечення психологічно-комунікативного та емоційного контакту зі студентською мультикультурною й різноетнічною аудиторією через спрямованість комунікативного змістового складника заняття на «Я-характеристику» студента, зокрема можливість презентації «Я-концепції», «Я-образу» і самооцінки;

– забезпечення органічної єдності логіко-аналітичних та емоційно-естетичних засобів у навчально-методичних матеріалах і мовленнєвій манері викладача, розвитку креативного мислення студентів;

– для розвитку монологічного та діалогічного мовлення викладачеві треба зосередитися на нейтральних комунікативних темах, які будуть об'єднувати аудиторію, натомість варто уникати тем із низки «гострих»: релігійних, расових, у деяких випадках історичних (періоди колоніалізму в історії країн Африки та Індії, дискусійні періоди спільної українсько-польської історії);

– активізація уваги студентів за допомогою вербальних і екстра-вербальних прийомів навчання (постановка риторичних питань, помірна жестикуляція, використання жартів, гумору, фразеологізмів, занурення у внутрішню форму слів тощо).

Висновки. Отже, емоційне стимулювання належить до ефективних методів активізації комунікативної, а відтак і навчальної діяльності студентів-іноземців медичних закладів вищої освіти, оскільки задоволення або незадоволення комунікативної потреби іноземного студента породжує позитивні чи негативні емоції, що, передусім, впливають на комунікативну діяльність, освітній процес, а отже, й на процес пізнання загалом.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в створенні тренінгових програм, спрямованих на підвищення рівня емоційного сприйняття навчального матеріалу інокомунікантами, зокрема оволодіння ними українською мовою, і відповідно застосування сформованих комунікативних навичок безпосередньо в сфері майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Атанов Г. А. Возрождение дидактики – залог развития высшей школы. Донецк : ДГУ, 2003. 180 с.
2. Білик Н. І. Розвиток комунікативної компетентності вчителів в умовах Нової української школи. *Модернізація змісту освіти в контексті полікультурного середовища та реалізації ідей Нової української школи* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (15–16 берез. 2019 р.). Кременчук : ПП Щербатих О. О., 2019. С. 82–83.
3. Білик Н. І. Школа новаторства – платформа ефективної комунікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників післядипломної освіти. *Мережа шкіл новаторства України: розвиток професійної компетентності керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у контексті реалізації післядипломної освіти* : електрон. зб. тез I Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. з міжнар. участю (Полтава – Київ, 19 листоп. 2021 р.) / упоряд.: Н. І. Білик, В. В. Зелюк ; за наук. ред. М. О. Кириченко. Полтава : ПОІППО, 2021. Вип. 1. С. 21–28. URL: <https://ed.poippo.pl.ua/handle/022518134/533>
4. Білик Н. І. Концептуальні підходи до розуміння емоційного інтелекту як професійно значущої якості педагога. *Науково-методичний підхід до вдосконалення педагогічної майстерності педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації* : електрон. навч.-метод. посіб. / [упор.: І. О. Калініченко, Н. І. Білик]. Полтава : ПОІППО, 2021. С. 49–56. URL: http://poippo.pl.ua/images/FILES/pidrozdily/kafedra_pedmaisternosti/biblioteka/modul-2021.pdf
5. Головська І. Емоційгенні компоненти дидактичного матеріалу як умова розвитку учбової діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 1993. 16 с.
6. Дегірменджі Е. Емоційно-комунікативний метод інтенсивного навчання іноземної мови студентів: результати апробації. *Наука і освіта*. 2013. № 4. С. 14–18.
7. Костюк С. Розвиток компетентностей міжкультурної комунікації студентів-іноземців на основному етапі навчання української мови : дис. ... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2018. 292 с.

8. Павленко О. Викладання української мови в процесі пропедевтичної підготовки іноземних студентів як лінгводидактична проблема. URL: <http://kmp.fl.kpi.ua/uk/node/44>.
9. Психология эмоций. Тексты / под ред.: В. К. Вилюнаса, Ю. Б. Гиппенрейтер. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1984. 288 с.
10. Пьер Жане. Психологическая эволюция личности. Москва: Академический проект, 2010. 399 с.
11. Субота Л. Система формування комунікативної компетентності іноземних студентів фармацевтичних спеціальностей у процесі навчання української і російської мови: дис. ... д-ра пед. наук. Херсон, 2019. 496 с.
12. Федорова О. Формування аудиторних умінь іноземних слухачів підготовчого відділення у процесі навчання української мови: дис. ... канд. пед. наук. Івано-Франківськ, 2016. 282 с.
13. Фіцула М. Педагогіка. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. 232 с.
14. Kim M. Y., Joshanloo M., & Foldesi E. (2018). Relationship Between Emotional Expression Discrepancy and Life Satisfaction Across Culture and Personal Values. *Current Psychology*. URL: <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9826-6>.
15. Krashen S. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon: Press, 2009. 209 p.

References

1. Atanov, G. A. (2003). *Vozrozhdenie didaktiki – zalog razvitiia vysshei shkoly [The revival of didactics is the key to the development of higher education]*. Donetsk: DOU [in Russian].
2. Bilyk, N. I. (2019). Rozvytok komunikativnoi kompetentnosti vchyteliv v umovakh Novoi ukrainiskoi shkoly [Development of communicative competence of teachers in the conditions of the New Ukrainian School]. In *Modernizatsiia zmistu osvity v konteksti polikulturalnogo seredovyshcha ta realizatsii idei Novoi ukrainiskoi shkoly [Modernization of the content of education in the context of a multicultural environment and implementation of the ideas of the New Ukrainian School]*: materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (pp. 82-83). Kremenchuk: PP Shcherbatiukh O. O. [in Ukrainian].
3. Bilyk, N. I. (2021). Shkola novatorstva – platforma efektyvnoi komunikatsii kerivnykh, naukovykh-pedahohichnykh i pedahohichnykh pratsivnykh pisliadyplomnoi osvity [The school of innovation is a platform for effective communication of management, research and teaching staff, and teaching staff of postgraduate education]. In N. I. Bilyk, V. V. Zeliuk (Comps.), *Merezha shkil novatorstva Ukrainy: rozvytok profesiinoi kompetentnosti kerivnykh, naukovykh-pedahohichnykh i pedahohichnykh pratsivnykh u konteksti realizatsii pisliadyplomnoi osvity [Network of schools of innovation of Ukraine: development of professional competence of managerial, scientific and pedagogical workers in the context of the implementation of postgraduate education]*: elektron. zb. tez I Vseukr. nauk.-prakt. onlain-konf. z mizhnar. uchastiu (Is. 1, pp. 21-28). Poltava: POIPPO. Retrieved from <https://ed.poippo.pl.ua/handle/022518134/533> [in Ukrainian].
4. Bilyk, N. I. (2021). Kontseptualni pidkhody do rozuminnia emotsiinoho intelektu yak profesiino znachushchoi yakosti pedahoha [Conceptual approaches to understanding emotional intelligence as a professionally significant quality of a teacher]. In I. O. Kalinichenko, N. I. Bilyk (Comps.),

- Naukovo-metodychnyi pidkhid do vdoskonalennia pedahohichnoi maisternosti pedahohichnykh pratsivnykh u systemi pidvyshchennia kvalifikatsii [A scientific and methodological approach to improving the pedagogical skill of pedagogical workers in the system of professional development]*: elektron. navch.-metod. posib. (pp. 49-56). Poltava: POIPPO. Retrieved from http://poippo.pl.ua/images/FILES/pidrozdyly/kafedra_pedmaisternosti/biblioteka/modul-2021.pdf [in Ukrainian].
5. Holovska, I. (1993). *Emotsiionni komponenty dydaktychnoho materialu yak umova rozvytku uchbovoi diialnosti [Emotiogenic components of didactic material as a condition for the development of educational activities]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
6. Dehirmendzhi, E. (2013). *Emotsiino-komunikativnyi metod intensyvnoho navchannia inozemnoi movy studentiv: rezultaty aprobatsii [Emotional-communicative method of intensive foreign language learning for students: results of testing]*. *Nauka i osvita [Science and education]*, 4, 14-18 [in Ukrainian].
7. Kostyuk, S. (2018). *Rozvytok kompetentnosti mizhkulturnoi komunikatsii studentiv-inozemtsiv na osnovnomu etapi navchannia ukrainiskoi movy [Development of intercultural communication competencies of foreign students at the main stage of learning the Ukrainian language]*. (PhD diss.). Kryvyi Rih [in Ukrainian].
8. Pavlenko, O. *Vykladannia ukrainiskoi movy v protsesi propedeutychnoi pidhotovky inozemnykh studentiv yak lnhvodidaktychna problema [Teaching the Ukrainian language in the process of propaedeutic training of foreign students as a linguistic and didactic problem]*. Retrieved from <http://kmp.fl.kpi.ua/uk/node/44> [in Ukrainian].
9. Viliunasa, V. K., & Gippenreiter, Iu. B. (Eds.). (1984). *Psikhologiiia emotcii. Teksty [Psychology of emotions. Texts]*. Moskva: Izd-vo Mosk. un-ta [in Russian].
10. Per, Zhane. (2010). *Psikhologicheskaia evoliutsiia lichnosti [Psychological evolution of personality]*. Moskva: Akademicheskii proekt [in Russian].
11. Subota, L. (2019). *Systema formuvannia komunikativnoi kompetentnosti inozemnykh studentiv farmatsevtichnykh spetsialnostei u protsesi navchannia ukrainiskoi i rosiiskoi movy [The system of formation of communicative competence of foreign students of pharmaceutical specialties in the process of learning the Ukrainian and Russian languages]*. (D diss.). Kherson [in Ukrainian].
12. Fedorova, O. (2016). *Formuvannia audytyvnykh umin inozemnykh slukhachiv pidhotovchoho viddilennia u protsesi navchannia ukrainiskoi movy [Formation of auditory skills of foreign students of the preparatory department in the process of learning the Ukrainian language]*. (PhD diss.). Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
13. Fitsula, M. (2008). *Pedahohika [Pedagogy]*. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].
14. Kim, M. Y., Joshanloo, M., & Foldesi, E. (2018). *Relationship Between Emotional Expression Discrepancy and Life Satisfaction Across Culture and Personal Values. Current Psychology*. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9826-6>.
15. Krashen, S. (2009). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon: Press.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 06.10.2022